

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

של מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
נצבים
אלול ה'תשע"ב ב'שכ"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

חידוש בשם מהרי"ץ לגבי דברי רש"י על הפסוק אתם נצבים היום וגו'.
"כבני מרוץ" או "בסקירה אחת", ביאור דברי הרמב"ם בפירוש המשנה בעניין זה.
שופר של ראש השנה האם חייב להיות של איל, כיצד מנהגינו בזה, תשובה לטוענים
נגד כשרות השופר התימני.
"לעברך בברית וגו' (פרשת נצבים), האם המלה לעברך בגעיא או בטעם דרבן,
התייחסות למשבשים, וחומרת שינויי המסורת הקדומה בטעמי המקרא.
תוספת דברים בעניין מראות דמים, לימוד מהפסוק "בין דם לדם".
התייחסות לדברים חמורים המובאים בשם רב תימני בספר "השופר כהלכתו",
שכביכול רק עמי ארצות תקעו בתימן בשופר תימני.
כתב יד שהתגלה לאחרונה של ספר שושנת המלך עם הגהות הרה"ג אברהם אלנדאף
זצ"ל, חשיבות הדפסתו בהקדם, ודבריו בדעת מהרי"ץ בעניין הדלקת נר יום טוב.
דברי מרן שליט"א בשבח קונטרס "מועדי השם" על הימים הנוראים שיצ"ל
במוצש"ק זו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור – 303

ניתן להקדיש כל שיעור
לרפואה והצלחה או לעילוי נשמת
פרטים בטל' 050-4140741

עה"ת בשלמותו, יה"ר מלפני המקב"ה שנזכה בקרוב, בינתיים יש פיסקאות פה ושם, שמביאים בשמו בכמה פרשיות. בכל אופן, אלו שני הדברים שהוא כותב, אמנם הלשון נראה קצת מגומגם, כנראה החסירו בהעתקה, אבל מובן שהוא מתכוון להגיד שני דברים.

ראשית, יש פה דיוק בלשון רש"י, למה כשהוא מדבר על הקללות שבתורת כהנים הוא אומר שהם 'מאה קללות חסר שתיים', מדוע הוא לא אומר צ"ח קללות? ואם ישנה סיבה לכך, א"כ גם בתורת כהנים תגיד חמשים חסר אחד, למה כתוב ארבעים ותשע? לכן הוא מתרץ, שיש הבדל. בתוכחות של כי תבוא, לא ברור שזה תשעים ושמונה, יכול להיות שזה מאה, כי יש פסוק גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם י"י עליך עד השמדך ודברים כ"ח, ס"א, יכול להיות שזה נחשב ויכול להיות שלא, לכן נוקט רש"י מאה חסר שתיים. תחליט מה שתמצא, או תשעים ושמונה, או מאה. אבל בתורת כהנים, ברור שזה ארבעים ותשע.

אולם במה שנוגע לפשט הפסוק אתם ניצבים היום, מדייק מהרי"ץ, מה זה 'היום'? וכי רק היום הם ניצבים לפני ה', ובימים אחרים לא? הרי דור המדבר היו דור דעה, צדיקים גדולים וענקים שאיננו מגיעים לקרסולי רגליהם. אלא שמשרע"ה ידע שזה רק כעת, פי ידעתי אחרי מותי פי השחת תשחתון, וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם, וקראת אתכם הרעה באחרית הימים, פי תעשו את הרע בעיני י"י להכעיסו במעשה ידיכם [דברים ל"א, כ"ט]. וכתוב, ויאמר י"י אל משה, הנך שכב עם אבתיך, וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרב, ועזבני והפר את בריתי אשר פרתני אתו [דברים ל"א, ט"ז]. לא כעת, אלא אחרי מותי. מדייק מהרי"ץ, הרי יש כלל בחז"ל, כל 'אחר', סמוך. כל 'אחרי', מופלג. א"כ 'אחרי מותי', זה לאחר הרבה זמן. ואכן, הקלקול והירידה בעם ישראל לא התחילו בזמן יהושע, וגם לא בזמן

חידוש בשם מהרי"ץ לגבי דברי רש"י על הפסוק אתם ניצבים היום וגו'.

אתם ניצבים היום בלכם לפני י"י אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב עציף עד שאב מימיה [דברים כ"ט, ט"ז]. בחידושי מהרי"ץ על התורה, כתוב שני דברים על פסוק הזה.

דבר ראשון, בקשר לרש"י על הפרשה, רש"י מביא בשם מדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם ניצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו. התחיל משה לפייסם, אתם ניצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו. הרי בפרשת בחקותי יש ארבעים ותשע קללות, ובפרשת כי תבוא מאה קללות חסר שתיים, א"כ עם ישראל נבהל, מי יוכל לעמוד באלה? אומר להם משרע"ה, אל תדאגו, אתם ניצבים היום כלכם, אדרבה היסורים הם לטובתכם, אלו כפרת עוונות, וזה מה שמקיים אתכם.

על זה אומר מהרי"ץ כך, מה שכתב רש"י בשם מדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם ניצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל צ"ח קללות, אלא שהם ראו שהקללות הם צ"ח ועוד שתיים שהם ברמו, והם גם חלי וכל מכה, הרי שהם מאה. לכן הזכיר להם ברמו, אם הם מאה, אמר מאה, ואם הם צ"ח, הרי אומר חסר שתיים, ודו"ק. ועוד, אתם ניצבים היום כולכם, למה אומר תיבת היום. אלא שרומז שכולם צדיקים לפני ה' ואינו מרוחקים ח"ו. ורמוז להם בתיבת היום. וידוע שהם דור דעה, שקיבלו התורה, ואחריהם בימי יהושע כתיב ויעבדו העם את י"י כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים, והוא מה שאמר להם כי ידעתי אחרי מותי, כל אחרי מופלג. עד כאן לשון מהרי"ץ, כפי שמובא בספר אור תורה שנדפס. עוד לא זכינו עד היום לספרו של מהרי"ץ

ישראל, אלא גם אומות העולם, אבל הם נידונים בלילה [כדאיתא בירושלמי], ואנחנו מדברים על היום, 'נצבים היום'. את אוה"ע דנים בלילה, בחושך ובאפילה, א"כ לא מדברים עליהם.

בהמשך הפסוק, לְעִבְרָךְ בְּבְרִית יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתוֹ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ פָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם. לְעִבְרָךְ, כמו שאמרו חז"ל [גמרא ר"ה דף ט"ז ע"א], בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון א"כ זהו לעברך, מלשון העברה, שעוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם [תהלים ל"ג, ט"ו]. בברית ראשי תיבות, בעת בא ר"ה יום תרועה. אשר אנכי כורת עמך היום, אולי 'היום' האחרון, הוא כבר חוזר על יוה"כ, שזה בסוף. וביום זה יש חיוב פְּרַת רח"ל.

בכל אופן, העניין של ההכנה ליום הדין, וביום הדין עצמו, אנו כעת ביום האחרון, וכמובן שצריך לנצל כמה שיותר, ע"מ להיכנס ליום הדין כמו שצריך. כל רגע וכל מצוה שרק אפשר לקיימה, לא להפסידה בדברים אחרים.

"כבני מרון" או "בסקירה אחת", ביאור דברי הרמב"ם בפירוש המשנה בעניין זה.

המשנה במסכת ר"ה [דף ט"ז ע"א] אומרת, בארבעה פרקים העולם נידון. בפסח, על התבואה. בעצרת, על פירות האילן. בר"ה, כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. מסבירה הגמ' [דף י"ח ע"א], אין הכוונה שהקב"ה יצר את ליבם של כל האנשים ביחד, כי הרי רואים שלא לכל האנשים יש את אותו לב. לכל אדם יש לב אחר, רצונות שונים ונטיות אחרות. אלא הפירוש הוא, 'היוצר' דהיינו הקב"ה שיצר את העולם, רואה את כל מה שיש בליבם, את כל הדברים הנסתרים, ומבין אל כל מעשיהם.

היכן כתוב במזמור זה שמדובר על ר"ה? כתוב שם רננו צדיקים ביי"י... ממכון שבתך השגיח אל כל יושבי הארץ... אבל לא כתוב שמדובר בר"ה? אלא כנראה הדיוק הוא ממה שכתוב 'היוצר', כי ר"ה זהו יום יצירת האדם, כמש"נ

הזקנים שהיו אחרי יהושע, כמו שאחז"ל משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, אז עדיין ויעבד ישראל את יי' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ויהושע כ"ד, ל"א. לכן אמר משרע"ה, כעת אני יודע שאתם נצבים, היום אתם מחזיקים מעמד. גם יהושע נחשב בזמן משרע"ה, כי חז"ל אומרים כל המעמיד תלמיד הגון אינו מת, לכן הוא מחשיב את יהושע כחלק מחייו. א"כ, גם בזמן יהושע, עדיין נחשב ששרע"ה אינו מת. וזמן הזקנים, כנראה זמן זה טפל ליהושע.

ממילא זה הדיוק, אתם נצבים היום. אבל אח"כ, מי יודע מה יהיה רח"ל. לכן משרע"ה מכין אותם, אומר להם את התוכחה ואת כל הדברים שיבואו, ולצערנו הדבר התקיים בעוה"ר.

ולענייננו היום, שאנו בערב ראש השנה, ערב יום הדין, כנראה יש פה רמז לעם ישראל, כהכנה לקראת יום הדין. כתוב בזוה"ק, כל מקום שנאמר ויהי היום, זהו ר"ה. כתוב אצל השונמית, ויהי היום ויעבד אלישע אל שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכל לחם [מלכים ב' ד', ח], או אצל איוב, ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על יי' ויבוא גם השטן בתוכם [איוב א', ו], וכן אומ' במוסף דראש השנה היום הרת עולם, זה היום תחילת מעשיך, וכמו"כ אתם נצבים היום כלכם. דהיינו, מכינים אותנו לקראת יום הדין, שכולם נצבים למשפט לפני הקב"ה, ללא יוצא מן הכלל.

עניין זה, של נצבים לעמוד למשפט לפני ה', כתוב בפסוק בתהלים [קיי"ט, צ"א] לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֹמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֹבְדֶיךָ. יש עוד פסוק, לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם [שם, פ"ט], שגם אותו דורשים חז"ל בפסיקתא על ר"ה.

א"כ, אתם נצבים היום, ביום הדין כולם יעמדו למשפט, אין פרץ ואין יוצאת. אבל, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם, הם הראשונים. אח"כ כל איש ישראל, אין אחד יוצא מן הכלל. וכן טפכם, נשיכם וכו'. ולמעשה, לא רק איש

אין זה לשון כבשים, ולא מקום הנקרא מרון, אלא מלשון מרות. דהיינו, כיון שזהו צבא הנתון תחת שליטה של הממונים עליו, א"כ כשהם היו יוצאים למלחמה, כך היו הולכים.

הרמב"ם בפירוש המשנה כותב כך, בני מרון, הצאן. תרגום כבשים, אמריא. כלומר שעושים חשבון עם בני אדם, ודנים אותם על בריאות וחולי ומות וחיים, וזולתי זה מענייני האדם. והנגלה שבמאמר זה מובן כפי שאתה רואה. אבל סודו ועניינו, אין ספק שהוא קשה מאד. ראשית מסביר הרמב"ם מהו הדין, עושים חשבון עם בני אדם, דנים אותם על בריאות וחולי ומות וחיים וזולתי זה מענייני האדם. פה הרמב"ם מגלה דעתו, על מה שחז"ל אומרים [ראש השנה ט"ז ע"ב] שלשה ספרים נפתחים בר"ה וכו', צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, המפרשים דנים מה זה חיים ומה זו מיתה? הרי ראינו הרבה צדיקים, שמתו אחרי ר"ה. וראינו הרבה רשעים גמורים, שחיו. א"כ מה זה חיים ומות? באים תוס' ואומרים, חיים, אלו חיי העוה"ב, לא חיי העוה"ז. לחיי העוה"ז יש חשבון אחר. חיים זה חיי עד, ומיתה זו מיתה לנצח, דהיינו גיהנם שנפסק על האדם. הרמב"ן אינו מסכים לדברי התוספות, וכמעט כל המפרשים סוברים כהרמב"ן, יש הרבה ראיות לדבריו, הרמב"ן מאריך על כך בספר תורת האדם בשער הגמול, והגהות מימוניות מביאו בקיצור ובגמרא שם, שחיים ומות זה לאו דוקא, אלא כל דבר טוב נקרא חיים, וכל דבר רע נקרא מות, מיתה במקצת. א"כ כל דבר טוב שאדם רוצה, אם רצונו להיות בריא, להיות מכובד, להיות עשיר, רוצה שיהיה שלום ושלא תהיה מלחמה, כל זה נקרא חיים. ומות, זה ההיפך. גם כאן מהרמב"ם רואים, שדנים על בריאות וחולי ומות וחיים.

רבינו עובדיה כותב, כבני מרון, כבני אמריא. ככבשים הללו שמוציאין אותן בפתח קטן זה אחר זה לעשרן, ואין שנים יכולים לצאת כאחד. הוא מביא את הפסוק שמובא במשנה ומסביר,

וַיִּצְרֶי י"י אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאָדָמָה ובראשית ב', ז', א"כ 'היוצר' זהו ביום זה. כיון שהאדם נשפט ביום בריאתו, וגם כל באי עולם נשפטים ביום זה. כמו שאנו אומרים 'היום הרת עולם', דהיינו זהו ההריון של העולם, ויותר מדויק כפי שמהר"יין מסביר שם [עץ חיים דף ע"ד ע"ב] שהכוונה על הלידה, כי בכלל ההריון הוא גם הלידה. א"כ זהו היום שנולד בו אדם הראשון, וביום זה נשפטים כל יצורי עולמים.

שואלת הגמ' [ר"ה דף י"ח ע"א], מאי כבני מרון? הכא תרגימו, כבני אמרנא. ריש לקיש אמר, כמעלות בית מרון, ויש פה גירסא, כמעלות בית חורון. לפי מי שגורס מרון, זהו שם מקום הנקרא מרון. ולפי גרסת מעלות בית חורון, הכוונה במלה 'מרון' כמו נוטריקון, מרון – מעלות בית חורון. רב יהודה אמר שמואל כחיילות של בית דוד. א"כ יש כאן שלש דעות, מה הפירוש כבני מרון.

לפי כל הפירושים, הכוונה 'כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון', שעוברים אחד אחד. השאלה היא רק, כיצד לפרש את המלה. לפי דברי 'הכא תרגימו', כנראה הכוונה לבתי מדרשות של רבינא ורב אשי, היה מקובל אצלם שהפירוש הוא כבני אמרנא, דהיינו כמו כבשים. התרגום של כבש, אמרנא. א"כ פירושו, כמו הכבשים שעוברים אחד אחד בכדי לעשרם. לפי ריש לקיש הפירוש הוא, כמעלות בית מרון. מה יש במקום זה, ובמדרגות אלו? אומר רש"י, הדרך קצר, ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה, שהעמק עמוק משני צידי הדרך. המקום צר ויש עמק מפה ומפה, מי שיסטה הצידה, נופל לתהום. אי אפשר לעבור שניים ביחד, כי אחד מהם יפול. רק אחד אחד יכולים לעבור שם. ולפי הדעה השלישית, לפי רב יהודה אמר שמואל, כחיילות של בית דוד. צבאו של דוד המלך היו רגילים לעבור אחד אחד. כשהיו מונים אותם לצאת לצבא, היו סופרים ובודקים אחד אחד. א"כ מרון פירושו, אומר רש"י, לשון מרות ואדנות. לפי"ז,

השגחה פרטית על כל אחד, זהו דבר שקשה מאד להבין. מדברי תוס' יו"ט משמע שזהו דבר שאי אפשר להשיג, אבל אינני יודע, נראה לי שהרמב"ם חשב שהוא כן השיג, רק הוא אומר שזה קשה. הרמב"ם לא אומר שא"א להשיג ואף אחד לא מבין זאת, אלא שזה קשה מאד, נראה שהרמב"ם סבר כי הוא עצמו כן הבין. בכל אופן, פחות או יותר זה הכיוון בביאור דבריו.

בא היעב"ץ בלחם שמים ואומר, שאיננו מבין מדוע הרמב"ם כתב שזהו דבר שא"א להבינו, למה אי אפשר? מדוע אתה אומר שדבר זה מיוחד רק להקב"ה, וכי אצל בני אדם אין דבר כזה שאפשר לסקור בסקירה אחת? כך הוא שואל, ואני אומר בס"ד מה שנראה לי בכוונתו. ניקח דוגמא כדי להמחיש זאת. אם נראה אלף אנשים עומדים לפנינו, כמובן לא נעמוד סמוך, כי אם נעמוד סמוך נראה רק את אלה שלפנינו, אלא נעמוד קצת מרחוק ונראה קבוצה של אלף אנשים עומדים ביחד, מי שמסתכל וסוקר אותם בסקירה אחת, מעיף מבט מהקצה עד הקצה, אינו רואה את כולם, כי הרי ישנם כאלה המסתתרים. אבל אם תעמיד את אותם אלף האנשים בשורה אחת, אחד אחד, ותסתכל עליהם בסקירה אחת, בטוח שראית את כולם. כי הסתכלת מהקצה עד הקצה, העברת מבט וראית את כולם, אין ספק בכך. אם היה אחד חסר, היית מרגיש באמצע חלול וריק, לכן אין ספק שכשעברת ראית את כולם. א"כ הוא אומר שאיננו מבין זאת. לכן הוא מסביר, שהרמב"ם לא התכוון לכך, אלא כוונת הרמב"ם במה שכתב שזהו 'דבר קשה', היינו מדוע צריך את שני דברים, כלומר למה צריך גם שיעברו אחד ואחד, וגם בסקירה אחת? בשביל מה צריך את שתיהם? לזה הרמב"ם התכוון. הוא כותב כך, תם אני ולא אדע שני ההפכים הללו באדם. והנה עין שלמטה, דהיינו בני אדם, רואה בסקירה אחת הרבה אנשים. והמה עוברים אחד לאחד באין מונע. ואין הסקירה והעברה הפכים וכו'. הדבר אינו הפוך, גם אצל בנ"א יכול להיות דבר כזה.

שאע"פ שעוברים לפניו אחד אחד, מכל מקום כולם נסקרים בסקירה אחת. ובעצם זו הגמ', אולם לא ניכנס לעמקות הגמ', להבין כיצד זה נכנס במשנה, אין פנאי כעת ולא כאן המקום להאריך, אבל רק בצורה שטחית. בגמ' כתוב כך וי"ח ע"א, אמר רבב"ח א"ר יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת. מפרש רש"י, ואחריו נמשך רבינו עובדיה, שהכוונה היא, אע"פ שעוברים לפניו אחד אחד כבני מרון, בכל זאת כולם נסקרים בסקירה אחת, דהיינו בהסתכלות אחת.

כותב על כך בעל תוספות יו"ט, ולהכי נסיב ליה תנא להאיי קרא, לומר שאע"פ שעוברים כבני מרון בדקדוק גדול, אחד אחד, שאף אחד לא יחשוב שיצליח להסתתר, אולי יבוא רשע על יד הצדיק שיגן עליו, יסתיר אותו ולא ישימו לב עליו. תדע לך, אתה עובר לבד. לא יעזור לך, לא אח צדיק, לא אבא צדיק, לא משפחה ולא ילדים. דנים אותך לבד. ואין לפניו לא משא פנים ולא מקח שוחד, אין פרוטקציות וכדומה. מ"מ כולן נסקרין בסקירה אחת. וזה שכתב הרמב"ם, והנגלה מזה המאמר מבואר כאשר תראה, אבל הנסתר עניינו קשה מאד בלי ספק, ע"כ. הרמב"ם אומר שלכאורה זה נראה פשוט, מבינים את המלים, אבל מי שיתעמק בזה יראה שהדבר קשה מאד להבינו. מסביר התוס' יו"ט מה קשה, כי האדם, אי אפשר לציירו שני הפכים בנושא אחד, בזמן אחד, שיעברו אחד אחד ויהיו נסקרים בסקירה אחת. אבל כמו שאי אפשר להשיג מהותו יתברך ויתעלה זכרו נצח, כך אי אפשר להשיג השגחתו וסקירתו. שאם היינו משיגים דרך השגחתו, כבר היינו משיגים עצמותו, וזה אי אפשר בשום פנים. הרי לכאורה אלו שני דברים, שהם דבר והיפוכו. שני הפכים בנושא אחד. בעברית אומרים הפכים. מצד אחד אתה אומר שעוברים אחד אחד, ומאידך שנסקרים בסקירה אחת, זה לא מסתדר. אלא מה, אל תשאל שאלות. כיון שמדובר פה על בורא עולם, שאין לנו השגה בעצמותו, ממילא גם לא תוכל להבין את השגחתו. כיצד יש

למה שהם פירשו בדבריו. משום שהרמב"ם אינו מזכיר זאת, לא שמעבירים אחד אחד, ולא שנסקרים בסקירה אחת, הוא בכלל לא הביא את הגמ' הזאת ולא נכנס לזה. הרמב"ם מדבר על דבר אחר בכלל, שעושים חשבון עם בני אדם, ודנים אותם על בריאות וחולי ומות וחיים, וזולתי זה מענייני האדם. והנגלה שבמאמר זה מובן כפי שאתה רואה. אבל סודו ועניינו, אין ספק שהוא קשה מאד. בסדר, על זה הדבר חוזר. הם הכניסו את דברי רבינו עובדיה שהביא את הגמ' שם, כאילו גם הרמב"ם מדבר על זה, אבל הרמב"ם לא מדבר על כך. הרמב"ם אומר, שהפסק הזה שפוסקים בשמים מי יחיה ומי ימות, מי יהיה בריא ומי יהיה חולה, ואיך יהיה, לשפוט אותו למשך כל השנה, פסק זה הוא דבר קשה מאד. כמו שהוא כותב בחיבור בהלכות תשובה ופ"ג הל"ב, שהדבר הזה הוא לפי שיקול אל דעות. באיזו זכות, למי זכותו עומדת, כמה נחשבת זכות זאת, מה נחשב עבירה וכו'. זה מה שהרמב"ם מתכוין. אבל הוא לא דיבר בכלל על שאלה זאת.

אבל לגופו של עניין, בין אם הרמב"ם התכוון לכך ובין אם לא, נדון על גוף הדברים עצמם. מהרש"א אומר, ששלשת הדעות בגמ' מה הפירוש 'כבני מרון', אין ביניהם מחלוקת וכולם נכונים. כי שלשת הפירושים האלו של בני מרון, זה כנגד הצדיקים והבינונים והרשעים. הוא כותב כך, ויש לומר דלא פליגי, אלא דכל הנך פירושי דבני מרון, כולו איתנהו ביה. וכווננו בזה על ג' כתות בני אדם שהם צדיקים ורשעים ובינונים שנידונין בר"ה. ומאן דמפרש בני אמרנא, נתכוון על כת הרשעים, כמו שהצאן נמנה לטבח כן נמנו הרשעים למיתה. ומאן דמפרש כמעלות בית חורון, נתכוון על כת הבינונים, כמו שהם במעלות בית חורון נמנין במקום מיצוע מב' הצדדין, כך נמנו הבינונים בו ביום, אם להשמאיל אם להימין. ומאן דמפרש ליה כחיילות של בית דוד, שהם נמנים בצאתם

אבל דעתי בקושי העניין הוא, שאחר שנסקרים בסקירה אחת, לאיזה טעם יצטרכו אח"כ לעבור אחד אחד. הרי סקרת אותם בסקירה אחת, והלא הקב"ה כל יכול, וכבר ראה וידע וביכולתו לשפוטם כך, א"כ למה צריך עוד פעם שיעברו אחד אחד. וזהו שנתקשה לו לרבינו משה ז"ל. ובאמת הוא דבר עמוק משאול ומחקור, ולא נודע מהות הסיקור. אכן זהו דבר שאי אפשר להבינו בשכלנו, משום שאנו אנשים מצומצמים, בני אדם בעלי גוף וחומר, ואיננו יכולים להבין דבר רוחני כזה. אבל רק מעירים, שתבין שזהו דבר שאינו בשכלנו, ואין לנו שאלות על דברים שאין לנו תפיסה והשגה בהם.

לפענ"ד, גם שאלה זאת אפשר לתרץ. כי בעצם יש פה שני שלבים. הרי הגמ' אומרת כך, א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן, שלשה ספרים נפתחין בר"ה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין, נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורין, נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים, תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ. זכו, נכתבין לחיים. לא זכו, נכתבין למיתה. מה פירוש שלשה ספרים נפתחים? וכי ספרים אלו כבר מוכנים ורק צריך לפתחם? הרי אם כך, הכל כבר כתוב בספרים וידעת זאת מראש. אלא 'ספרים נפתחים' פירושו, שאחרי שנפסק ונגזר הדין מפי הקב"ה, כותבים אותם בספרים. דהיינו יש שני שלבים, יש שלב שסוקרים את כולם כאחד, כולם מעורבבים, הצדיקים הרשעים והבינוניים, ורק אח"כ מפרידים ביניהם וממיינים אותם. עכשיו מובן למה צריך את שני הדברים. יש סקירה, ויש עוברים אחד אחד. הסקירה היא סקירה אחת, ואז באה ההחלטה והגזר-דין, מי שייך לצדיקים, מי במחלקה של רשעים, ומי במחלקה של בינוניים.

אולם, הוא אומר 'תם אני לא אדע'. אבל אני, תמים. 'איל תמים מן הצאן', צאן קדשים. לא תם, אלא תמים. לא הבנתי בכלל מה הם רוצים מהרמב"ם. חושבני שהרמב"ם לא התכוון בכלל

לכן נראה לי, שאפשר לפרש בדרכו, אבל לפי הסדר, צדיקים רשעים ובינוניים. הכבשים, אלו הצדיקים. 'כבש תמים בן שנתו', הכבש הוא צדיק. מצאנו בכמה וכמה מקומות שהצדיקים נמשלו לכבשים. בכלל, קוראים לו כבש מלשון שהוא כובש את יצה"ר. כך מובא בספרים, ומלאו את הארץ וכבשוה, רמזו לצדיק שהוא כובש את היצה"ר, והוא עצמו נכבש לפני הקב"ה, ומבטל רצונו לפני ה'. הכבש הוא עדין, רך וכנוע, אינו נוגח והולך בנחת. כך מובא פה בשם רש"י, הולך בנחת, לא בסופה ובסערה דרכו, מכלכל דבריו במדה ובמשפט ובמשורה. אם כן 'כבני אמרנא', הכבשים, אלו הצדיקים. 'מעלות בית חורון', אלו הרשעים. אמנם מעלות בית חורון זה היה בזמנם, אבל כבר בספר יהושע ופרק י"ג, יש מעלה בית חורון. כנראה היינו הך. כתוב שם שיהושע נלחם עם חמשת המלכים, זה אחרי העניין של הגבעונים, כתוב כך, וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁת מְלָכֵי הָאֲמֹרִי, מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ חֶבְרוֹן מֶלֶךְ יִרְמֹת מֶלֶךְ לָכִישׁ מֶלֶךְ עֶגְלוֹן, הֵם וְכָל מַחְנֵיהֶם, וַיַּחֲנוּ עַל גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עֲלֶיהָ. מה קרה בסוף? וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן הַגִּלְגָל הוּא וְכָל עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכָל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל יְהוֹשֻׁעַ אֵל תִּירָא מֵהֶם כִּי בַיָּדְךָ נִתְּתִים לֹא יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ. וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ פֶּתָאֵם כָּל הַלַּיְלָה עָלָה מִן הַגִּלְגָל. וַיְהִי מִן הַיּוֹם לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּסוּ מִפֶּה גְדוֹלָה בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דָּרָךְ מֵעֵלָה בֵּית חוֹרֹן וַיִּבְּסוּ עַד עֲזָקָה וְעַד מְקֻדָּה. וַיְהִי בַּיּוֹם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרֵד בֵּית חוֹרֹן יְיָ הַשְּׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזָקָה וַיָּמָתוּ. רַבִּים אֲשֶׁר מָתוּ בְּאֲבְנֵי הַבֶּרֶד מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרֶב. א"כ יש מעלה בית חורון, ויש מורד בית חורון. לכן נתנו משל של מעלות בית חורון כלפי לרשעים, שהם אלו המתים.

והפירוש של כחיילות של בית דוד, זה כפי הידוע מש"כ בגמ' קידושין וגם בסנהדרין דף כ"א ודף נ"ט, שלדוד המלך היו ארבע מאות ילדים, יש קצת נידון אם אלו היו ילדיו או הכוונה לבחורים

למלחמה, נתכוון לצדיקים, כמפורש בפ"י יוחסין [קידושין ע"ו ע"א] בחיילות של בית דוד וכו' מאי קרא וְהִתְיַחֵשׁ בַּצָּבָא בַּמִּלְחָמָה וְדַה"י א' ז', מ"ג. וטעמא מאי, אר"י אמר רב, כדי שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן, ע"ש. אומר מהרש"א, אין פה מחלוקת, שלשת הפירושים נכונים. הכבשים אלו הרשעים, כמש"נ כצאן לטבח יובל, נפסק עליהם שהם למיתה. כמעלות בית חורון, אלו הבינוניים. כיון שבמעלות בית חורון הדרך צרה ימינה ושמאלה, א"כ המקום הממוצע, והם הבינוניים. וחיילות של בית דוד, הוא מביא את הגמ' במסכת קידושין שבמלחמה של בית דוד, אלו שהיו יוצאים למלחמה היו מיוחסים, ולא צריך היה לבדוק אחריו ואחר משפחתו, כי היו לוקחים למלחמה רק אנשים מיוחסים. לא מספיק שאתה צדיק, צריך גם לברר מי היה האבא והסבא שלך, שזכות אבותן מסייעתם, שינצחו במלחמה. לכן, מי שרשום בצבא של דוד המלך, אין בודקין מן המזבח ולמעלה, בודאי שהוא מיוחס.

אחר נשיקת עפר רגליו, פירושו נראה קצת קשה. כי לכאורה, למה מתחילים את הבני מרון, עם הרשעים? הרי קיי"ל בסנהדרין ודף ל"ב ע"א שבדיני נפשות, פותחים לזכות. ומה שהוא מפרש אח"כ, שהבינוניים זה כמעלות בית חורון, הרי רש"י אומר שבמעלות אלו יש מעבר צר, ואם יעלו שתיים, יפילו אחד את השני ימינה או שמאלה במדרון לתהום. אבל לכאורה, זה נקרא בינוניים? אם היית אומר שמצד אחד יש מדרון, ומצד שני יש עלייה והדרך באמצע, הייתי מבין למה זה נקרא בינוניים. מאחר ופה יש עלייה, צוק תלול, ופה תהום, ובאמצע מעבר, הייתי מבין שזה כבינוניים התלויים ועומדים. אם יפסוק עליהם למיתה, הם במדרון. ואם הם צדיקים, יעלו למעלה. אבל פה כתוב, שבשני בצדדים יורדים. א"כ זה לא בינוניים, זה נפילה לשני הצדדים. כך אני חושב.

השופרות שהיו בזמן מהרי"ץ, לא היינו אז, אבל בכל אופן צריך לברר, מה הדין בשופר שאינו של איל?

הרמב"ם כותב בהלכה הראשונה מהלכות שופר, כל השופרות פסולים, חוץ מקרן הכבשים. כך לשון הרמב"ם, אבל דעתו היא דעה יחידאה. כמעט אין בראשונים מי שסובר כמוהו, כל הראשונים חלקו עליו, גם בשו"ע נפסק לא כמוהו, וגם אבותינו לכאורה לא נהגו כמוהו. הרי כולם מכירים את השופר התימני המסולסל, באורך שתי אמות (מטר), שלפי מה שידוע היום שהוא של דישון. אבל לפי הרמב"ם, רק שופר של איל כשר.

האמת היא, שבתמנן תקעו בכמה שופרות. יש מקומות שתקעו בשופר של יעל, ויש מקומות שתקעו בשופרות המסולסלים המפותלים, ויש כאלה שתקעו בשופר של איל. אבל כנראה זה נהיה רק בתקופה האחרונה, כי בעבר לא היה נהוג ומקובל לתקוע בשופר של איל, אלא רק בשני השופרות הגדולים האלו. והסיבה שלא השתמשו בשופר של איל, ידועה למי שמכיר, כי בתימנן קרני הכבשים היו קטנים מאד, לא תואר לו ולא הדר. אפילו שהוא כשר מצד הדין, כי הרי שיעור שופר טפח, שיצא מכאן ומכאן, כדי שלא יאמרו שהוא תוקע מהיד צריך שיראוהו משני הצדדים. א"כ שופר בגודל טפח, הוא כבר כשר, אבל שופר זה לא היה מעורר ומחריד, וגם לא מכובד, לכן לא היה להם נוח להשתמש בשופרות אלו. כך לפי מה ששמעתי, ובמציאות בודאי שזה נכון. שאלתי עוד את העולים החדשים שעלו לפני כמה שנים מתימן, איך השופרות של הכבשים בתימן? הם אמרו לי בהתפעלות, כן, פה בא"י יש לכבשים קרניים כאלה גדולות, בתימן היו קטנות... הם השתוממו, איך יש כזאת קרן גדולה לכבש? לא האמינו למראה עיניהם. ראו כבש שהקרן שלו גדולה ביחס למה שהכירו בתימן, כי שם קרן הכבשים קטנטנות.

שבצבאו, אבל כולם היו בני יפת תואר ומגדלי בלוריות ומספרים קמי. והגמי שואלת, הרי אמרת שהם מיוחסים? כתוב ואלו הם בעלי האגרופים של בית דוד, דהיינו אלו החזקים והמפחידים. ואמרת הגמי, נכון, הם לא השתתפו במלחמה כי אין להם זכות אבות, הרי הם בני יפת תואר, גויה, אבל לבעותי בעלמא. דהיינו, היו לוקחים אותם, כדי להבהיל את האויבים. שואל הבן יהודע, למה דוד המלך לא גיירם? וכי מותר להם להיות כגויים, להסתפר קומי ולגדל בלוריות? אלא אומר הבן יהודע, אכן הוא גייר אותם, אבל כיון שהאיסור להסתפר כתרבות אוה"ע הוא רק מדרבנן, ודוד המלך היה צריך אותם כך בשביל להפחיד את אוה"ע, לכן הם נשארו כך. כי תארו לעצמיכם, דוד המלך עושה מלחמה, ומביא ארבע מאות בני גויות, בכדי להראות כמה מלחמות עשה וכמה שבויים היו. הנה אתם רואים, אלו בני יפת תואר, שמותר במלחמה בפעם הראשונה, ונולדו מהם ארבע מאות ילדים. לכן היה צריך להראותם לא כמו יהודים, אלא שייראו כמו גויים, וכשהגויים שומעים ורואים דבר כזה, נודע להם עי"כ בכמה מלחמות הוא כבר ניצח, וממילא הם היו נבהלים. א"כ, הוא התיר איסור דרבנן, לצורך המלחמה, כדי שעיי"ז הוא יוכל להצליח במלחמה. אבל הם לא השתתפו במלחמה עצמה, אלא רק לבעותי בעלמא. להפחיד. אבל בעצם הם כן התגיירו, ושמרו על הדת והיהדות, רק שהשאירם כך כדי שיראום ויפחדו, ועיי"ז היה פירסום לניצחונותיו של דוד המלך. א"כ, אלו הבינוניים... הם מתנהגים לא כיהודים לגמרי ולא גויים... זה נאמר בתורת משל.

שופר של ראש השנה האם חייב להיות של איל, כיצד מנהיגו בזה, תשובה לטוענים נגד כשרות השופר התימני.

שופר של ראש השנה, לוקחים גם מהכבשים. שופר של איל. מהרי"ץ גם כותב זאת בפשיטות, שלוקחים שופר של איל. אינני יודע מה הם

ביקרתי שם בבית החרושת ביפו, שאלתי אותו, מאיפה השופרות התימנים? הוא מייצר גם את השופר הרגיל של איל, מה שנפוץ היום, הוא מביא ממרוקו. אבל יש המביאים מכל מיני מקומות, ישנם כאלה המייצרים שופרות מכאן, בארץ ישראל, הם קונים בנגב מהבדוים וכדו', כך אלו העושים באופן פרטי, אבל הוא מביא אותם ממרוקו. יכול להיות שזה היה רק אז, לפני עשר או חמש עשרה שנה, אולי עכשיו הוא מביא ממקומות אחרים, מסין ומארצות אחרות. בכל אופן, אמרתי לייצרן, מה עם השופר התימני? הוא אמר לי, תשמע, את השופר התימני אני מכיר ויודע, בדקתי זאת היטב והשוויתי אותו עם השופרות שהביאו לי תימנים מתימן, כשעלו בזמנו לארץ על כנפי נשרים, וזהו אותו השופר. אני מייבא אותו מדרום אפריקה, וזה של אנטילופה. בדרום אפריקה יש קהילה יהודית חרדית, שם הם שוחטים ואוכלים את הבשר שלו, שהרי זו חיה כשרה, כמש"נ בפרשת ראה, ואקו ודישון ותאו וזמר. א"כ הם אוכלים אותו, ואני מייבא משם את השופר, וזה אותו הדבר בדיוק. השוויתי זאת לשופר התימני שהביאו מתימן, וזה אותו מין ממש. אני רק מייפה אותו, מוציא את השכבה החיצונית, וכך זה נראה שופר יותר יפה. מבריק. הרי ישנם המוכרים אותו בשביל תיירים, או בשביל קישוט הבית. אבל זהו השופר התימני. הוא אפילו אמר לי את שמות האנשים שבאו מעיר צנעא והביאו לו את השופר הזה, וזה בדיוק אותו המין.

בכל אופן, הטענה הזאת שלשופר זה אין זכרות, היא כנראה סתם טענה המצועה מן האצבע, והמומחים אומרים שהדבר אינו נכון. לפי דעתי, אדרבה, יש עניין דווקא כן לתקוע בו. למרות שמצד אחד, השופר של איל שיש לנו בזמנינו הוא ב"ה גדול ומכובד, אבל כיון שישנם כאלה, אנשי הכת חדשים, שהוציאו עליו לעז בעבר על השופר הגדול שאבותינו תקעו בו, ויש כאלה בתקופה האחרונה שאמרו שהוא בכלל פסול לפי כל הדעות, כי זה קרן פרה שמזכיר מעשה העגל,

בכל אופן, לכאורה המנהג אינו כדעת הרמב"ם, וגם מרן פסק דלא כהרמב"ם, ובשו"ע אפי' אינו מזכיר את דעת הרמב"ם. מרן כותב ובסי' תקפ"ו סעיף א' שופר של ראש השנה, מצוותו בשל איל וכפוף. ובדיעבד כל השופרות כשרים, בין פשוטים ובין כפופים. שלשה שופרות הם פסולים, שופר של פרה, דהיינו ממין שוורים או פרות, כי זה אינו נקרא שופר אלא קרן. ולפי הירושלמי הסיבה היא, שאין קטיגור נעשה סניגור, כיון שהדבר מזכיר את מעשה העגל. וכן קרני רוב החיות, שאין להם זכרות, ופסולים. דהיינו, בקרנות של הכבשים יש בפנים כעין בשר סחוס, שאינו ממש עצם, והאומנים יודעים כיצד להוציאו ולהפרידו מתוכו, וזה נקרא זכרות. אם אין לו דבר כזה, אלא הכל עצם, וכדי לתקוע בו צריך לעשות בו חור ולנקבו, כגון במקדחה בזמנינו, או בזמנם עם מברג וכדו' כדי להוציאו, א"כ זה פסול, כי אינו נקרא שופר. שופר מלשון שפופרת. הוא צריך להיות חלול. לכן הקרן הזאת פסולה. גם שופר של בהמה טמאה, פסול. אלו שלשת השופרות הפסולים.

כשמסרתי השבוע שיעור בקרית עקרון, אמרו לי בשם הרה"ג יעקב יוסף שליט"א, שהשופר התימני פסול, כי הוא עצם אחת, ואין לו זכרות מבפנים. מדובר על השופר המפורסם שהוא של דישון. כך אמרו שם בשמו. נדהמתי.

כדי לברר זאת, דיברתי איתו בערב שבת, בליל ששי, והתברר שהדברים בכלל אינם מדויקים. הוא אמר לי, אכן ראיתי מאמר של ייצרן של השופרות בשם דוידה, מאמר שהתפרסם באיזה עיתון, ששם הוא כתב שאין לו זכרות, אבל ישנם כאלה המכחישים זאת. הוא אומר, אולי זה כך, איננו יודע, הוא רק ראה זאת באיזה עיתון.

אבל לפי מה שידוע, במציאות בודאי שזה לא נכון כלל וכלל. בודאי שיש לו זכרות. אינני יודע מהיכן באה השמועה הזאת, יכול להיות שיש קצת בלבולים מכל מיני סיבות, אולי בגלל שמביאים כל פעם מארצות אחרות. אבל כשדיברתי בזמנו עם דוידה, לפני עשר שנים,

בשופרות הגדולים, אבל לילדים נתנו לתקוע בשל יעל, בכדי שיתאמנו. לא תקעו בשופר של יעל בבית הכנסת. הרב שמעון צאלח זצ"ל ביקר בעירנו רצאבה, והוא אמר לי, ראיתי את השופרות בבית הכנסת שלכם, שני שופרות, אחד שחור ואחד לבן, והם בדיוק כמו השופרות שהיו לנו בצנעא בבית הכנסת של מהרי"ץ. אותם שופרות, אותו סוג. התחלתי לחשוב, א"כ ממה נפשך, אם נקטו דלא כהרמב"ם, א"כ למה בחרו את השופר הגדול הזה ולא את השופר של יעל? למה לא תקעו בשל יעל בבית הכנסת? אכן יש מקומות שתקעו בשופר של יעל, לאו דוקא בשרעב. אבל צריכים לדעת שני דברים. ראשית, יש אומרים שהיעל נחשב ממין כבש, וגם לפי הרמב"ם הוא כשר. הארחות חיים כותב שמה שהרמב"ם אמר בשל כבש, זה לאו דוקא כבש ולא מין אחר, אלא הדבר בא למעט של פרה, אולם אם הוא של עז ואיל, זה בכלל כבש, וכן של יעלים. כך הוא אומר. למה יעלים נחשבים כבש? מי שיראה בעיני יצחק על שע"ה נירה דעה ח"א סימן קל"ד הערה ב', כתבתי כך, ומה שכלל עמהם את היעלים, נראה כי זה מפני שמצורת היעל נראה שהוא תיש הבר. צורת הגוף של היעל, נראה כמו תיש בר. וכך פירש בהדיא הרד"ק בספר השרשים סוף שורש יעל, וכן במצודות דוד על הפסוק באיוב (ט"ל, א') הידעת עת לדת "יעלי"סלע, שהוא תיש הבר. ולשון הריטב"א בחידושו לראש השנה דף כ"ו ע"ב, יעל, פירש"י שהוא מין חיה שהוא עז הבר וכו'. א"כ אחת מהשתיים, או שהם סברו שכל השופרות כשרים, דלא כהרמב"ם. או שסברו שהוא מין כבש, ואפילו לפי הרמב"ם הוא כשר. כי מה שהרמב"ם כותב קרן הכבש, הדבר בא רק למעט של פרה. יש על נושא זה דיונים והרבה פלפולים.

כותב הרה"ג עמרם קורח זצ"ל בספר סערת תימן עמ' צ"ט, אחרי שהוא מביא שם כמה דברים שעשו בתימן לא כהרמב"ם. אמנם הוא מונה רק

אמרו שזה פסול לא רק לפי הרמב"ם ושיטות אחרות, אלא הוא פסול לפי כל הדעות, א"כ יוצא לדבריהם, שאבותינו ואבות אבותינו בכל הדורות תקעו בשופר פסול. הוציאו לעז על כך. כנראה היה להם מגמה נוספת לכך, להצדיק ולחזק את שיטתם, כביכול שרק הם יודעים את ההלכה לנכון, ולבטל בכך את המסורת והמנהגים המקובלים כידוע. א"כ, כפי שמוזכר בספרו של רבי יעקב ששפורטש, שנלחם נגד שבתאי צבי, שם בתשובתו הוא מביא ראיות שאם צדוקים או מינים עושים איזה דבר, אפילו שהוא דבר טוב שהם הנהיגו, כמו השבתאים שהנהיגו לעשות נשיאת כפים בכל יום, כי כידוע בעבר האשכנזים באירופה לא היו עושים נשיאת כפים בכל יום. אבל כיון שמאמיני שבתאי צבי התקינו זאת, צריך להוציא זאת מליבם ולא להמשיך את מנהגם שעשו. לכן אני חושב, למרות שבעצם מצד אחד בזמנינו יש שופרות של איל גדולים, ואין ספק שזה יותר מצוה מן המובחר. אבל מצד שני, כדי לא לבטל את מסורת התקיעה בשופר הגדול והמסולסל של דישון, א"כ שיתקעו בו לא בתקיעות של חובה, אלא בתקיעות שאינם חובה. למשל, אם עשו שלושים דמיושב בשל איל, א"כ במוסף כבר יכולים לתקוע בשופר הגדול. או שאת התרועה הגדולה שבסיום שמו"ע יעשו איתו, או אלו העושים עוד שלשים קולות אחרי התפילה. רק בכדי לא לשכח את מסורת אבותינו, של התקיעה בשופר הגדול.

דרך אגב, יש לי פה תמונה, רק עכשיו פירסמו זאת, אתם רואים כאן, כל מי שרוצה להראות שופר, אפילו האשכנזים, מראים את השופר התימני, כי הוא עושה רושם... הידור מצוה. וזה גם זכר לעתיד, תקע בשופר גדול לחירותינו.

שאלה מהקהל: האם הדבר נכון שהשרעבים תוקעים בשל יעלים?

תשובת מרן שליט"א: יש מקומות שנהגו בשל יעלים. אבא מארי זצ"ל אמר לי, אצלנו תקעו

יש מין איל כזה, או שהוא דומה לאיל. קשה לבדוק זאת במציאות. בכל אופן, יהיה מה שיהיה, יש הסבר למנהגינו, לפי איזו דרך שלא תהיה.

ובאופן כללי, אפילו אם נאמר שזה לא כהרמב"ם, הרי יש הרבה דברים שאבותינו עשו דלא כהרמב"ם, כי כך היתה להם מסורת מהגאונים. צריכים לדעת, אבותינו לא הלכו תמיד כמו הרמב"ם, ודיברתי על כך כבר כמה פעמים. אלא שהרמב"ם התאים למסורת שלהם, ולכן הם קיבלו אותו. אבל יש דברים שהרמב"ם כותב, שהוא בכך דעה יחידאה, ואבותיהם ורבותיהם לא נהגו כך, בזה הם לא קיבלו את דבריו, כיון שיש להם פוסקים אחרים שסמכו עליהם. לכן יש הרבה מנהגים אצלינו שלא כמוהו. לא כמו שכתב בסערת תימן שיש עשר, אלא יש עשרות. ובעז"ה אחזור לנושא זה בהמשך השיעור.

“לעברך בברית וגו'” (פרשת נצבים), האם המלה לעברך בגעיא או בטעם דרבן, התייחסות למשבשים, וחומרת שינויי המסורת הקדומה בטעמי המקרא. דרך אגב, דיברתי בתחילת השיעור על הפסוק אתם נצבים היום כולכם, בעניין של כבני מרון. בפסוק א"כ כתוב לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתוֹ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ פָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם. הציבור שלנו נוהג בד"כ להגיד לעברך, במלעיל. כאילו יש שם על האות ע"ן, דרבן. אמנם בשנים אחרונות הדבר ב"ה התמעט, השפענו כבר על אנשים שיפסיקו עם הטעות הזאת. בזמנו דברתי על כך עם הרה"ג יחיא אלשיך זצ"ל, והוא אמר לי, כן, העולם עושים כך, ואינני יודע למה. חושבני שהוא בעצמו לא קרא כך. בכל אופן, זו טעות שנכנסה לאנשים. יותר קל להם להגיד לעברך, כמו וְעַרְפָּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד, או לְזַרְעֶךָ, כֹּל הַיְמִים, ממילא נכנסה להם השגיאה הזאת. אבל לפי מה שאמרנו, ש'לעברך' היינו עוברים לפניו כבני מרון, שהקב"ה סוקרם בסקירה אחת, א"כ 'לעברך' זה במהירות. תארו לעצמכם, כל באי עולם עוברים לפני הקב"ה כבני מרון, אתם

קצת, לענ"ד הוא קצת הפריז על המדה, כי ישנם הרבה יותר דברים שעשו לא כהרמב"ם. הוא מונה עשר דברים, אבל חושבני שיש עשרות. כבר הערתי על כך בס"ד בקונטרס כללי מהרי"ן. בכל אופן, את העניין הזה הוא מזכיר שלישי, שופר של ר"ה, שהיו נוהגים לתקוע בו, ארוך וכפוף שתיים או שלוש כפיפות. וקולו צח ומחריד. בחרו אותו כי זהו קול מבהיל. יש אומרים, שהוא של חיה הדומה למין הכבשים. על כן לא חשו לחומרתו שאין כשר אלא קרן הכבשים, ראו שזה דומה, ולכן לא חשו לרמב"ם, יען ראו כי יש בשופר זה נוי מצוה בקומתו, וקולו יותר מקרן הכבשים. ועד היום תוקעים תקיעת מצוה בשופר זה, עפ"י הוראת הגאונים, שכל השופרות הכפופים כשרים לכתחילה.

כותב הרה"ג שלום יצחק הלוי זצ"ל בחוברת הבדלי מנהגים של יהודי תימן נדפסה שנית תוך ספר דברי שלום חכמים, עמ' רס"ד, השופר התימני מיוחד בהדרו וביפיו, ארוך ומהודר, פתלתול ומחריד. יש אומרים שהוא של חיה, (אך לא של תאו, כי אין לו קרן כזה), ודומה לשל דישון. ויש אומרים שהוא של אילים הנמצאים בחבש, וכך העידו אנשים נאמנים שבאו משם. לא היה ברור מאיפה באו שופרות אלו, כי הם לא גדל בתימן. האנשים לא ידעו להגיד מאיפה השופרות האלה, כי הם היו נמצאים בבית הכנסת מדורות שעברו. לא ידעו מי הביאם, אבל זה מה שהיה בבית הכנסת מדורי דורות. ישנם שכנראה ראו בחלום שזה של "תאו", והרשי"ה שלל את דבריהם כדלעיל. יש כאלו האומרים שהבדויים הביאו אותם, כנראה שאלו מהם מאיפה זה בא. לא ברור בדיוק מה זה, בכל אופן הם אומרים שזה מחבש, דהיינו מאתיופיה, שם יש כזה וזה כמין כבשים. אם כן, כנראה אלו שהעדיפו את השופר הזה ולא את של היעל, כי ממה נפשך, אם אתה סובר לא כהרמב"ם, א"כ אין הבדל, ואדרבה לשל יעל יש מעלה. אלא כנראה הם חשבו שזה של איל, חשבו או שהם צודקים, כי

תוספת דברים בעניין מראות דמים, לימוד מהפסוק
"בין דם לדם".

ברצוני להוסיף על מה שדיברנו [במוצש"ק כי תבוא
התשע"ב], בעניין ה"פנייה הנרגשת" שכתבו
הרבנים שליט"א בקשר למראות הדמים, וגם פה
ברצוני להגיד לכם חידוש הקשור לטעמי
המקרא. דהיינו, בטעם מפסיק שיש בפסוק בין
דם | לדם.

המשנה במסכת נדה [דף י"ט ע"א] אומרת, חמשה
דמים טמאים באשה האדום והשחור וקקרון
כרכום וכמימי אדמה וכמוזג. אומרת הגמ', מנלן
דאיכא דם טהור באשה? דלמא כל דם דאתי
מינה טמא. אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי
אושעיא, אמר קרא (דברים י"ז, ח) כי יפלא
ממך דבר למשפט בין דם לדם, בין דם טהור
לדם טמא. אלא מעתה בין נגע לנגע הכי נמי
בין נגע טמא לנגע טהור, וכי תימא ה"נ, נגע
טהור מי איכא? הרי נגע זה מחלה, זהו דבר מזור,
מנוגע ומשונה, שלא צריך להיות. א"כ, אין נגע
טהור. וכי תימא (ויקרא י"ג, י"ג) כולו הפך לבן
טהור הוא, שהוא בוחק מקרי. א"כ זה לא נגע.
אז מה הפירוש בין נגע לנגע? אלא בין נגעי אדם
לנגעי בתים ולנגעי בגדים, וכולן טמאין. הכא
נמי, בין דם נדה לדם זיבה, וכולן טמאין. והגמ'
במסכת סנהדרין [דף פ"ז ע"ב] אומרת, ש'בין דין
לדין היינו, בין דיני ממונות לדיני נפשות ודיני
מכות. ז'בין נגע לנגע היינו, בין נגעי אדם לנגעי
בתים לנגעי בגדים. ממשיכה הגמרא ואומרת,
אלא הכא אי דם טהור ליכא, במאי פליגי?

הרי הפרשה הזאת מדברת על זקן ממרא ודברים
י"ז, ט"ז-י"ג, כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם
לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת
בשעריה, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר
י"י אלהיך בו. ובאת אל הפהנים הלואים ואל
השפט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו
לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר
יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר י"י,
ושמרת לעשות ככל אשר יורוך. על פי התורה
אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה,

יודעים מה זה כל באי עולם? תתארו את כל
העולם לפנינו פה, מליארדי מליארדים, איך
יעברו? אפילו ירוצו כל היום וכל הלילה בלי
הפסקה, אינני יודע אם נספיק... א"כ בודאי שזה
במהירות עצומה. ולא רק למאן דאמר 'בסקירה
אחת', אפילו למאן דאמר 'אחד אחד', הם
עוברים במהירות מדהימה, לכן צריך לומר
'לעברך' בבת אחת.

אני אומר זאת רק כדי להטעים את העניין, שלא
כדאי לעשות 'לעברך' מלעיל, ויש עניין לא
לעשותו עם דרבן, אבל בלאו הכי זאת שגיאה.
כי הרי תמיד הכלל הוא, שהדרבן בא עם זקף.
ולצערינו יש ספרים, כמו פרשה מפורשה, שעשו
על זה דרבן. אפילו פה בתכלאל של הרב שמעון
צאלח, ועוד, ג"כ עשה על זה געיא, לעברך.
אבל מי שידקדק לראות, יראה שעשו זאת ביד,
זה לא בהדפסה. זה כמו בפרשת ראה, את
הברכה וגו' העולם עושה הברכה, אבל הרי אין
געיא? אז הם עשו דרבן, דרבן ואתנחא... לא היה
ולא נברא דברים כאלה. לפי כללי הקריאה זו
שגיאה. אסור לעשות דבר כזה. הם מנציחים
טעות. גם אם נגיד שישנם אנשים שאינם מוכנים
לשנות ממה שהמארי שלו לימדו, בסדר, אבל
אתה מדפיס עכשיו ספר, ועושה געיא או דרבן,
זה אסון! אתה משנה את הטעמים. כעת יחשבו
שאכן יש דבר כזה. אבל אין דברים כאלה בשום
ספר בעולם, לא בדפוס ולא בכתיבת יד. בדור
שלנו פתאום משנים את הספרים, הדור הבא
יעתיק את הספרים האלה ויחשוב שזו המסורת,
וזה שקר וכזב. אין דבר כזה. זה לא רק פה,
ב'פרשה מפורשה' הדבר נמצא בכמה וכמה
מקומות. הם מתקנים ומדפיסים את הספר, לפי
הקריאה של הציבור. עושים את הטעות של
האנשים, כביכול אלו הטעמים. הדבר חמור
מאד. תשאיר את הספר כמות שהוא, הכי הרבה
תשים הערה. נגיד שאתה לא רוצה לשנות, תעיר
למטה. אבל לשנות את הספר? לשנות את
המסורת? זה חמור מאד.

א"ר אבהו, אמר קרא {ויקרא יב} דמיה {ויקרא כ} דמיה, הרי כאן ארבעה. והא אנן חמשה תנן, אמר רבי חנינא, שחור, אדום הוא, אלא שלקה. א"כ יש חמשה דמים, ואחד מהם הוא שחור, אבל זה בעצם נחשב אדום כיון ששחור זה אדום שלקה.

לומדים שאדום זה דם, מהפסוק בספר מלכים, ויראו מואב את המים אדומים כדם. דהיינו, היתה מלחמה של יהורם מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה, ומלך אדום, שלשתם נלחמו נגד מלך מואב. יהושפט רצה לדעת מה הנביא אומר, בתחילה הוא לא רצה לענות לו, אבל יהושפט ביקש, ובסוף הוא אמר לו שהם יצליחו במלחמה. ואכן היה נס גדול. מואב באו להילחם נגד שלשת המלכים האלו, והיה מקום נחל שאין שם מים בכלל, לא עוברים בו מים ולא זמן גשמים, ופתאום הקב"ה עשה בדרך נס שזרמו שם מים רגילים. אבל, בגלל שזה היה בבוקר, קמו מואב ויראו מואב את המים אדומים כדם. השמש האירה את המים, והיה נראה להם כמו דם, וזהו מקום שלא שייך שיהיה בו מים בכלל, הם הכירו את המקום, לא הבינו איך פתאום נהיו מים אדומים. אם היה שם נחל, היו מבינים שאולי זה אדום בגלל השמש. אבל פה הם היו בטוחים, שאם יש פה מים אדומים, כנראה שלשת המלכים הללו רבו אחד עם השני, מלך יהודה ומלך ישראל ומלך אדום נלחמו ביניהם, וזה הדם שנשפך ומרוב ההרוגים נהיה נחל דם. זעתי לשלל למואב. חשבו, עכשיו כבר אין לנו מלחמות, הכל מסודר, ואנחנו רק נלך לקחת את השלל. בקיצור, הם באו לשלול שלל, לא התכוונו לקראת מלחמה, וקמו עליהם המלכים האלו והיכוס. זה הנצחון שהבטיח להם יהושפט בשם השם, אחרי שדרשוהו. בהתחלה לא רצה הנביא להסתכל על אותו רשע, כי אסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע. א"כ מהפסוק ויראו מואב את המים אדומים כדם, מכאן שאדום זה כצבע של דם.

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. מה כתוב אח"כ, והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את יי אלהיך או אל השפוט, ומת האיש ההוא ובערתה הרע מישראל. וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. זקן ממרא חייב מיתה. א"כ, על מה הויכוח? מה הם הדברי ריבות' שיש בין הזקן ממרא לחכמים האחרים? במה הוא חולק עליהם? זה מה שאנו אומרים ורוצים לפרש, שמה שכתוב 'בין דם לדם', הכוונה בין דם טהור לדם טמא. יש ויכות. זה אומר טמא, וזה אומר טהור. לכן אומרת הגמ', שם בנגעי אדם ישנן הלכות השנויות במחלוקת, אם בהרת קודמת האם זה טמא, אם שיער לבן קודם האם זה טהור וכו'. אבל כאן, אם אתה אומר שאין דם טהור, אז על מה הויכוח? על כרחך, שיש דם טהור. רק שהוא טוען כך, והם טוענים הפוך. הם מתווכחים אם הדם הזה טמא או טהור, ועל זה הוא נעשה זקן ממרא. מכאן הוכחה שיש דם טהור.

דהיינו, חמשה דמים טמאים מן התורה, ויש דברים שאולי בעינינו נראה שהם אדומים, אבל אינם נכללים באותם חמשת הדמים שטימאה התורה. כך היה בזמנם, שהיו בקיאים ומומחים. אבל בזמנינו, כפי שאמרנו, אין דם טהור. אין בעולם מי שיכול להבחין בין חמשה דמים אלו, לחלק ולהבחין ביניהם, וכמו שכבר הבאנו, שכל הראשונים כותבים שבזמנינו אין ראיית דם, וממילא אין חכם בעולם שיכול לטהר דם אדום. רק דבר צהוב, או חום, ולבן וכדומה. אבל אדום, לא שייך שיהיה חכם בעולם שיטהר זאת. ולא רק דם אדום, אלא אפילו נוטה לאדום. כל דבר שיש בו נטייה לאדמימות, הרי הוא טמא. ומי שמתיר זאת, דמו בראשו.

אח"כ כתוב בגמרא כך, וממאי דהני טהורין והני טמאיין? אמר רבי אבהו דאמר קרא (מלכים ב ג, כב) ויראו מואב את המים אדומים כדם. למימרא דדם אדום הוא, אימא אדום ותו לא.

ההמשך לכך ארוך, אבל אני רואה שהזמן קצר, יש פה איזה פלפול שרציתי לומר, צריך להעמיק בזה, אבל בהזדמנות בל"נ.

התייחסות לדברים חמורים המובאים בשם רב תימני בספר "השופר כהלכתו", שכביכול רק עמי ארצות תקעו בתימן בשופר תימני.

נחזור לנושא השופר התימני, ועוד מעט תבינו את הקשר בין העניינים. אמרנו שאנו ממליצים לתקוע בו, ומי שיזכה אותנו בר"ה, ויביא לנו שופר כזה "מְעַצֵּר" [מפותל], יזכה אותנו שנשתמש בו בבית המדרש כאן אחרי התקיעות. זו בקשה. מי שיוכל להשיג לנו שופר כזה. אבל אינני מדבר דווקא על כאן, אלא בכל מקום, יש עניין לתקוע בשופר זה. על דרך שאמרו חז"ל לגבי קצירת העומר ופרה אדומה, להוציא מליבם של צדוקים.

כעת תראו, ידידנו ר' יהודה גרשי יצ"ו הביא לי השבוע ספר חדש בשם "השופר כהלכתו", אני קורא ורואה שהוא כותב על השופר התימני. המחבר הוא הרב יחיאל מיכל שטרן, רב עזרת תורה. נדפס בירושלים, ה'תשע"ב. בדף ל"א, הוא דן איזה שופר כשר ואיזה לא, והוא אומר שהשופר התימני עשוי מהקודו, אנטילופה אפריקני. הוא מתחיל לדון, האם זה מותר באכילה או לא. ידוע שהחזו"א אוהו, שחיות שאין עליהם מסורת, אסור לאכלם. טוב, זו כבר שאלה אחרת, כידוע התעוררה שאלה על השוורים מסוג סאבו, שמערערים עליהם ואומרים לא לאכלם, כי לפי הש"ך צריך שיהיה מסורת, בדיוק כמו בעוף. לדעתם כשם שאין עוף טהור נאכל אלא במסורת, הם סוברים שכך זה גם לגבי חיות. אנחנו לא פוסקים כך. אנו פוסקים, שאם יש לו מפרסת פרסה ושוסעת שסע, כל אחד מבין מהם הסימנים האלה, ממילא זה כשר ולא צריך מסורת. דהיינו, לא צריך לדעת שזה דישון או זמר שכתוב בתורה, אין אנו יודעים בהחלט מהו 'זמר' שכתוב בתורה, אולי זה

גיראפה כמו שאומר רס"ג, או אולי משהו אחר, לא משנה, העיקר שזה מפרסת פרסה ושוסעת שסע, זה כשר. כך ההלכה. א"כ לדידן, אין בכלל שאלה האם חיה זאת כשרה לאכילה או לא, כפי שהש"ך חושש, לפי הבנת החכמת אדם בש"ך, וכבר הסברנו זאת בשע"ה חיו"ד בהערות עיני יצחק סי' קל"ד.

אבל אח"כ הוא כותב כך, בעצם הדבר נתקשיתי הרבה, הרי עדת התימנים כידוע מחזיקים תמיד כפסקי הרמב"ם, ומאחר שלדעת הרמב"ם הרי איל הוא לעיכובא, איך תקעו בשופרות כאלה. גם אם נגיד שהם סוברים שלא צריך מסורת, אבל זה לא לפי הרמב"ם. אז הוא כותב פה שהוא שאל רבנים תימנים, דיברתי עם כבוד הרב שלמה יוסף [מחפוד] שליט"א ואמר לי שכל עניין השופרות התימנים הם טעות גסה שהשתבשה אצלנו, שמעתם?! כל התימנים תוקעים רק בשל איל, ואותם עמי הארצות משתמשים בשופרות הארוכים המסולסלים. כך שחור על גבי לבן. דיברתי עם רב תימני נוסף ואמר לי כנזכר לעיל, והוסיף שהיו כאלה רק בתקיעה של מוצאי יום כיפור היו משתמשים בשופרות הארוכים.

ממשיך הרב שטרן וכותב, אבל מה נעשה, ויש לנו עדותו המהימנה של רבי יעקב ספיר שכתב בספר אבן ספיר דף י"א, בכל ארץ התימן תוקעים בשופר של יעל. הוא הרי הסתובב בתימן, והוא אומר שתוקעים בשופר של יעל, אורכו כשתי אמות ומפותל כאשר הוא בראש היעל, וקולו גדול ומרעיד יותר משל איל. מה עושים עם זה? הדבר כתוב, הרב יעקב ספיר היה בתימן כבר לפני 150 שנה. מה יענה על כך הרב התימני? תשובתו, גם בתימן היו עמי הארצות. אבן ספיר כנראה מעיד על עמי הארצות... זה בדף ל"א. אח"כ בדף רי"ח כתוב כך, שופרות ארוכים ומפותלים עשויים מבעל חי הנקרא קודו. אם הקודו מותר, זה מחלוקת הפוסקים. תמהתי, התימנים מחמירים תמיד כשיטת הרמב"ם, ולדעת הרמב"ם זה מעכב גם

איתו אחרי כן, התברר שהוא לא תימני, אלא פרסי. אבל הוא אומר, גם בפרס עשינו ניקור כמו התימנים. ענינו לו, אין ספק, בודאי שאם אתה שוחט ועושה ניקור פרטי לעצמך, אתה יכול לעשות ניקור תימני. מסורת אבותינו ורבותינו נע"ג לא תפסיק לעולמי עד. אבל לא מדויק לומר ש"שולפים" את גיד הנשה. צריך לחטט כדת וכדין, תשאל מנקר המבין ויודע.

אבל יש מנקרים האומרים, לא, אנחנו מנקרים רק כמו האשכנזים... מי שמכיר את הרב מחפוד, לפני שהוא עבד עם הרב יעקב לנדא, הזקן, הוא בעצמו ג"כ עשה ניקור תימני. בצעירותו. רק מאז שהוא התערבב עם האשכנזים, שינה לניקור אשכנזי. מובן, זה מוכיח, בגלל שהרב לנדא אשכנזי, ונותן הכשר לאשכנזים. בסדר, כל מי שרוצה להחמיר שיחמיר. גם אני אומר להחמיר, גם בשחיטה שלנו ב"ישא ברכה" ו"פעולת צדיק", גם מחמירים לעשות כמוהם, כי זה ציבורי. אבל למה למנוע זאת מהתימנים? הרי הניקור שלנו הוא האמיתי מבחינת המסורת. האשכנזים לא היו בקיאים, ולכן עשו כל מיני חומרות. אבל, רבש"ע, איך במראות דמים, אתה מתיר דם אדום? הרי מה יותר חמור?! אם אתה אומר שאתה מחמיר, צדיק שכמותך, למה בדם אתה לא מחמיר? הרי פה יש שאלה של איסור כרת רח"ל. בגיד הנשה, אתה מחמיר לחטט אחריו בכל הקנוקות הנסתרות והחבויות, שספק אם זה בכלל אסור, כי מן התורה אין אסור אלא הגיד שעל כף הירך, וכל הגיד האחר הוא רק איסור מדרבנן. אין פה איסור דאורייתא. כמבואר ברמב"ם פרק ח' ממאכלות אסורות, ובש"ע יו"ד. וזה תלוי במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, ורבי מאיר אומר שצריך לחטט, בסדר, אבל מה מחטטים? מקובל בידינו, נוטלים את הגיד מהכף, ויש חתיכה שנקרא טשך, וכן שייטל וכו', לא כמו אלה שרוצים להגיד שחיטוט הכוונה לחפור בבשר, ולהוציא את הקנוקות החבויות שלא נראות, לא כך קיבלנו מאבותינו, וכן נראה מסדר הניקור של מהר"י

בדיעבד, ואיך הם השתמשו בשופרות האלו? דברתי עם כבוד רב תימני שליט"א, ואמר לי, כל העניין זה שקר גם. מעולם, תשמעו, מעולם לא השתמשו התימנים בשופרות האלה, רק השתמשו עם שופר מאיל. אינני יודע מה להגיד על הדברים האלה...

כל הרבנים התימנים שמדברים בנושא, הזקנים והמוסמכים, תלמידי חכמים גדולים וחשובים, כולם אומרים שתקעו בזה, פתאום היום בזמנינו התחילו להגיד אחרת. צריכים להודיע למחבר הספר שיתקן זאת בהקדם. זה שקר וכזב.

אתם יודעים, היום יש מצב, שאנשים מכחישים את השואה. אבל ישנם עדיין אנשים שהיו בשואה? בכ"ז הם מכחישים. השואה לא היתה לא היה ולא נברא. הערבים אומרים, לא היה מעולם בירושלם בית מקדש של יהודים. לא היה ולא נברא. לך תוכיח. גם פה הוא מכחיש. עכשיו הבנתי מה זה זתהי האמת נעדרת, פירוש חדש, ותהי האמת נעדרת היינו שפשוט מכחישים דברים שאין בהם שום ספק, דברים בטוחים שהיו בעולם, כיום מכחישים אותם.

אותו הדבר, פגשתי השבוע מישהו מנקר מפתח תקוה, שהוא גם מו"צ. רב מורה הוראה. ראיתי ושמעתי שהוא מתיר דמים שאסורים. אמרתי לו, תגיד לי, איך זה? מצד אחד אתה מחמיר בניקור, מנקר כמו האשכנזים. אמר לי אכן, למה לא להחמיר? אמרתי לו בסדר, לא אמרתי שלא להחמיר, אבל תחמיר לעצמך. למה אם בא מישהו תימני ומבקש ממך ניקור תימני, אתה אומר לו שזה אסור?!

מישהו שלח לי מכתב, בזמן האחרון. הוא כותב לי כך, שלום רב. שאלתי, אנחנו נהגנו כמו בדורות הקודמים, לנקר בניקור התימני, שבו שולפים את גיד הנשה. והנה בשנה שעברה לקחנו מנקר של רב מסויים, הניקור יקר מאד. פשוט מאד, בגלל העבודה הרבה. וגם לא נשאר בשר, וגם הבשר שנשאר הוא כמו בשר טחון. האם אני יכול להמשיך בניקור הקודם? אני חרדי. תודה מראש. אליהו גלעדי. כשדיברתי

ישתבח שמו לעד, נתגלה בשבועות האחרונים כתב יד זה, שהיה אבוד עשרות שנים, (ונמצא אצל סוחר אשכנזי בכתבי יד), ויש פה דברים מאד חשובים בתורתו של מהרי"ץ. ממש דברים נפלאים. דברים מעניינים רבים, ממש הברקות, בדברים שהוא כותב. חבל שהספר אינו שלם, יש רק עד הלכות סוכה, כמעט עד סוף הלכות סוכה. יישר כוחו של ר' שגיב הי"ו, שזיכה אותנו בזה. איך כתוב, טוב עין הוא יבורך. על שהרשה לנו לעיין בזה. זהו כנראה כתב יד יחיד בעולם. אפילו למשפחתו לא היה את זה. הוא מזכיר בכמה מקומות, תמיהות או קושיות שהיו על מהרי"ץ, והוא מיישב אותם.

הזמן קצר, אבל אגיד מה שחשוב לנו כעת לקראת הימים טובים, בעניין נר של יום טוב. דיברנו על זה כבר בעבר. בשושנת המלך הביא את מהרי"ץ, מנהגינו שלא לברך על הנר ביום טוב. וטעמא דשאני שבת שצריך להדליקו מבעוד יום, דמשחשבה שבת הוא ואסור. אבל ביו"ט, אינן לחוש, דהא מותר להדליק בכל עת שירצה. ואינן לשנות וליכנס בספק ברכה לבטלה. מהרי"ץ אומר, מנהגינו לא לברך על נר של יום טוב. והוא מסביר שיש הבדל. נר שבת, תיקנו חז"ל משום שלום בית, לכן חובה להדליק מבעוד יום, אבל נר יום טוב מותר. בא הרה"ג שלום חבשוש בעל שושנת המלך וכותב, אמר שלום, עיין בסידור, שחזר בו הרב ממה שכתב כאן, והוכיח שם שדעת הרמב"ם שצריך לברך עליו. על מלים אלו נתפסו הרבה, שכביכול מהרי"ץ חזר בו בסידור. אבל בספר נר יום טוב הסברנו, שהדבר בדיוק הפוך. לא שבסידור הוא חזר בו, אלא בתשובות חזר בו. כך כתבנו שם.

כעת, ברוך ה' יש לנו מציאה. הרה"ג אברהם אלנדאף זצ"ל כותב פה את כל מה שכתבנו שם, והוא כתב זאת מעצמו. הוא כותב ממש מלים כדרבונות, אומר אני, אני זה כנראה ר"ת אברהם נדאף, שדברי השי"ח (הר"ר שלום יחיא חבשוש), שלא בהשכל. דאיך כתב שחזר בו הרב ממה שכתב כאן וכו'. והא הדבר ברור

צעדי, רק מלמעלה. והם חופרים בבשר, ומחמירים ומחמירים, בדברים שספק בכלל אם יש צד כלשהו שצריך אותם, אינני יודע אם יש דעה כזאת. ואחרי ככלות הכל, זה אולי מנהג או איסור דרבנן, אולי ואולי. אבל בדברים חמורים של איסור דאורייתא, בזה מקילים... בשחיטה פרטית אפשר להקל בניקור, בפרט כשהבעלים דורש זאת, והמחמיר יחמיר לעצמו ותע"ב. ותו לא.

לפי עניות דעתי, חושבני פשוט שיצר הרע מתערב פה, ואגיד לכם מדוע. ראשית, כמו שהוא כתב פה בשאלה, הם דורשים ומקבלים על זה הרבה יותר כסף, כי העבודה רבה, וצריך לשלם על זה הרבה יותר. שנית, למה לא מחמירים באיסור נדה? כי פה יצה"ר אומר להקל. ידוע שאצל הרבנים המקילים יש תור ארוך... אלה שמתירים ומקילים, מי שיודע, בירושלם (כגון הרב פישר בדור שעבר) ובמקומות אחרים, כך הוא הדבר. מחפשים את ההיתר. לכן חושבני לפענ"ד, שצריכים לחזור בתשובה על כך לפני ר"ה. נושא זה צריך תיקון. ניכרת מגמה לעקור את המסורת. אבל זו תורה, והיא תתקיים לנצח.

כתב יד שהתגלה לאחרונה של ספר שושנת המלך עם הגהות הרה"ג אברהם אלנדאף זצ"ל, חשיבות הדפסתו בהקדם, ודבריו בדעת מהרי"ץ בעניין הדלקת נר יום טוב.

אולי עוד נושא אחד קטן, דבר החשוב לנו מאד. לקראת הימים הטובים הבעל"ט, קיבלנו מתנה. הקב"ה שלח לנו מציאה הקשורה לתורתו של מהרי"ץ. יש הרי את ספר שושנת המלך, שהוא קיצור של שו"ת פעולת צדיק למהרי"ץ זיע"א, והרה"ג אברהם אלנדאף זצ"ל עשה הגהות על ספר שושנת המלך, הנקרא בשם השגות מאי"ש, רומז לשמו ולשם חבריו אברהם יחיא ש'מואל, כנודע ליודעים.

נעלם באיזשהו זמן. אבל, ברוך שמסר עולמו לשומרים. אני מקווה שנזכה בעז"ה שיימצא גם ההמשך. בשושנת המלך יש עוד על ארבעת חלקי השו"ע, ואינני יודע אם הרא"ח נדאף כתב עליהם או לא, אבל מסתבר שכן. חושבני שצריכים להשתדל מהר להדפיס זאת, כי אלו דברים חשובים מאד.

יש פה גם את הנושא של הסוכה, מה שמהרי"ץ דן לגבי סוכה בפתח הבית, שנכנסים דרכה לבית, האם מותר או אסור. בעל שושנת המלך הבין ממהרי"ץ שזה אסור, והוא משיג עליו. בא רבי אברהם אלנדאף וכותב הפוך, שגם כוונת מהרי"ץ שהיא כשרה. נכון שלגבי עירוב זה לא נחשב דירה, אבל לגבי סוכה, דירת עראי בעינין. א"כ גם מהרי"ץ התכוון להכשיר. למעשה יש לנו את עיקר ההגהה שלו, אבל בקיצור, ארבע שורות, הבאתי זאת בשע"ה [סי' קט"ו הערה כ"ד], אבל פה יש אולי ארבעים שורות. אבל תראה פה בדיוק ההערה הזאת מחוקה. הוא כתב זאת בדיו חלש, וקשה מאד לקרוא זאת כיום. לכן, צריך להציל את הכתב יד הזה. אם הקב"ה זימן אותנו לידינו, צריך לעשות השתדלות ולהדפיס את הקטעים האלו, כי זה ממש אור גדול בתורתנו של מהרי"ץ. בתור אחד שהיה המפיץ הגדול של ספרי מהרי"ץ, הראשון בעולם, כגון שהדפיס את התכלאל עץ חיים וצירף את ספרו ענף חיים, ויתר ספריו. ב"ה שזיכה אותנו בזה, וכן יזכנו בעתיד לדברים אחרים, וימלא המקום ברוך כל משאלות ליבנו לטובה.

דברי מרן שליט"א בשבח קונטרס "מועדי השם" על הימים הנוראים שיצ"ל במוצש"ק זו.

ברוך ה', יצא לאור קונטרס "מועדי השם" על הלכות הימים הנוראים על פי שלחן ערוך המקוצר. יש כאן את הלכות ר"ה עשי"ת ויוה"כ. ישבו אברכים והוסיפו כל מיני פרטים מכמה ספרים, כך שעיי"ז באה השלמה לדברים שלא כתבנו עליהם. כמה פרטי דינים, דברים חשובים, וכמה וכמה חידושים. יישר כוחם, תחזקנה ידיהם

ומפורסם, שהעיקר הוא מה שכתוב בתשובות. ואדרבה איפכא מסתברא למימר, שחזר בו בכאן ממה שכתב בסידור עץ חיים. ותדע שכן הוא, דהא התם לא מטי בה משום מנהג, אלא העלה סברת האומרים שצריך לברך, וצידד צדדיו ג"כ לדעת הרמב"ם. וכיון שהוברר לו אח"כ שהמנהג שלא לברך, הדר ביה בתשובותיו וחזיק המנהג. והעיד על זה, ממה שכתב הוא עצמו בסידור בעניין פסח וז"ל, וראיתי עתה בקצת דינים [הוא מביא מה שכתב מהרי"ץ בהקדמה להגדה של פסח] הבאים שם, כי לא זו הדרך, יען כי באו תוך הדינים בקצתם כפי דעת הש"ע והאחרונים, לא לפי המנהג שנהגו בו אבותינו קמאי דקמאי על-פי ספרים וסופרים הרמב"ם והגאונים. והשתא הדרי בי, וחזרתי וליבנתי וביררתי הדינים, על פי המנהג הקדום, כל דין ודין בשם אומרו. וכמו כן כתב בסידור בעניין ספירת העומר, בליל יום טוב דפסח, דמברך אחר ההלל. ובתשובות חזר בו והעיד על המנהג שמברך קודם. וכן אנו נוהגים, עיין לעיל. נמצינו למדים מזה, דהכא ודאי הדר ביה ממה שכתב שם הוא ז"ל, ומטי בה משום מנהג. ושמור כלל זה בידך לכל מקום תמצא בדבריו כעין זה. רבי אברהם אלנדאף, בתור תלמידו של מהרי"ץ, אין הכוונה תלמיד ממש מפיו, רק הולך בדרכו, הוא הבין את הראש של מהרי"ץ, ומבין את הדרך שלנו. הוא אומר כך, מי שמכיר את מהרי"ץ ואת השיטה שלו, מבין שפה, כאשר הוא בירר את המנהג, כאן הוא חוזר בו. על כרחך שכך הוא הדבר.

ברוך ה' שזיכנו. יש לנו עכשיו את החגים, את ר"ה וסוכות, ועוד הרבה ימים טובים, כנראה משמים שלחו לנו לחיזוק את הדבר הזה. יש פה עוד דברים אחרים, אולי בהזדמנות נגיד אותם, אלו ממש דברים חשובים.

יש לו ממש הרבה הערות, על הרבה דברים. גם בעניין של ספר רביד הזהב על החמאה בפסח, יש פה עשר דפים שהוא עונה עליו אחד לאחד. זה עניין של לפני מאה שנה בערך. כנראה הכת"י

מהרי"ץ בעץ חיים [דף נ"ט ע"א] מפרש שהכוונה לשני הדברים. "זכרנו לחיים" זה חיי העוה"ז, "כתבנו לחיים" זה חיי העוה"ב. אותו הדבר יש לומר לגבי כשאנחנו מברכים האחד את השני, "תיכתב בספר החיים ובספר הזיכרון", למה שני דברים? אחד זה על העוה"ז, ואחד על העוה"ב. כשאחד מברך את השני בברכה זו, אנו יוצאים ידי חובת שתי הדעות. בין למי שמפרש שזה חיי העוה"ב, ובין למי שפירש שזה חיי העוה"ז. אני מברך את כולם, "תכתבו בספר החיים ובספר הזכרון".

הקהל עונה: ואתה תכתב בספר החיים ובספר הזכרון.

להוסיף כהנה וכהנה. מי שיש לו הערות, כמובן שיעיר. שילבו פה גם את הערות עיני יצחק בתוך ההלכות, כפי שהערתי להם, וגם הרבה דברים חדשים שלא נדפסו מעולם, דברים שלא דננו עליהם, ובכל אופן לא כתבנו עליהם. אני עברתי על זה והשתדלתי להגיה כפי מדת יכלתי. יש דברים שהשמטנו, ויש דברים שהוספנו. בכל אופן מי שיאיר את עינינו, אנו מודים לו ומברכים אותו מראש על כך.

וברצוני לברך את כולם, לקראת ראש השנה הבא עלינו לטובה, רק לפני כן נפרש את נוסח הברכה... אמרנו קודם, שיש מחלוקת מה זה "חיים ומות", האם זה על העוה"ב, כמו דעת התוס', או על העוה"ז, דהיינו הדברים הטובים.